

STICHTING DE ROERMONDSE KARTUIZERS

NIEUWSBRIEF

JAARGANG 3, NUMMER 1, WINTER 2008-2009

Welk nut, welke goddelijke vreugde brengen de eenzaamheid en de stilte van de woestijn aan hen die ervan houden! Dat weten alleen zij die er de ervaring van hebben opgedaan (Brief van Bruno, geestelijk vader van de kartuizer orde)

VOORWOORD

Door: Dr. K. Pansters, bestuurslid

St. Anna te Drieën. Pentekening in een kartuizer handschrift. Maastricht, Bisschoppelijk Museum.

Van 27 maart tot en met 21 juni 2009 vindt er onder de titel 'Het geheim van de stilte. De besloten wereld van de Roermondse kartuziers' een unieke tentoonstelling plaats in het voormalige kartuizerklooster te Roermond. De stad Roermond heeft een rijke historie en het kartuizerklooster speelt daarin een belangrijke rol. De aanwezigheid van het enig overgebleven kartuizerklooster in Nederland en de hernieuwde belangstelling voor de rijkdom en de diepgang van de kartuizertraditie is een absolute aanwinst voor de stad. Wij danken de burgemeester van Roermond, Henk van Beers, dat hij daarop zijn visie wil geven in een bijdrage aan deze nieuwsbrief. De grenzen

van de stad Roermond worden echter al gauw overschreden wanneer men zich realiseert welk een groot geheim achter de muren van dit voormalige klooster aan de Swalmerstraat schuilt: het geheim van de stilte, in al zijn dimensies. In de eerste plaats leeft de kartuizer in eenzaamheid, met de stilte als zijn eeuwigdurende geheim. Het leven in het kartuizerklooster moet afgesloten zijn voor alle wereldse ongeregelheden, willen de monniken zich geheel en al op goddelijke zaken kunnen richten. De kartuizer cel belichaamt de streng besloten ruimte waarin de monnik 'de goddelijke vreugde van de eenzaamheid' en 'de stilte van de woestijn' kan ervaren. Wij zijn zeer verheugd dat de generale overste van de kartuizer orde, Dom Marcellin Theeuwes, in een bijdrage aan deze nieuwsbrief graag dieper ingaat op de spirituele vruchten van dit geheim. Maar het geheim van de stilte kent nog een andere dimensie: dat van de kunsthistorische rijkdom. Het is een paradox dat de kartuziers staan voor eenvoud, afzondering en stilte, maar dat juist daarin een enorme artistieke bekwaamheid en een grote liefde voor religieuze kunst tot uitdrukking komen. Men kan stellen dat de kartuizerorde naast het 'goede' en het 'ware' ook veel van het 'schone' heeft voortgebracht. Liesbeth Zuidema, een van onze tentoonstellingsconservatoren, bevestigt in haar bijdrage aan deze nieuwsbrief de blijvende waarde van het kartuizer cultuurpatrimonium, over een tijdje daadwerkelijk en eenmalig te zien in een tentoonstelling van internationale allure.

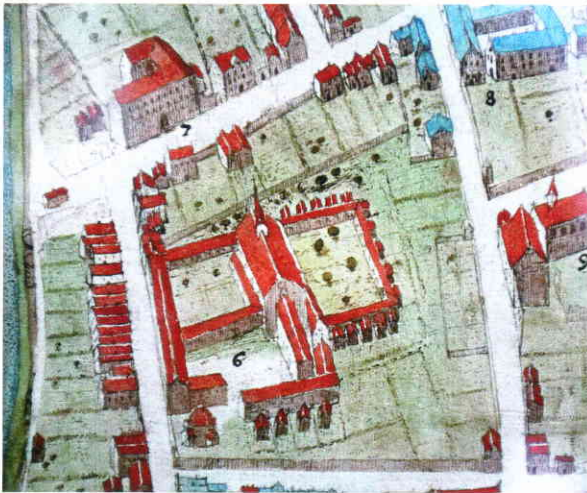

EEN VOORNAAM KLOOSTER IN EEN BRUISENDE STAD

Door H. van Beers, burgemeester van Roermond

De Roermondse kartuis in 1671. Detail uit de kaart van Herman Janssen. Roermond, Stedelijk Museum.

Achter de muren van het voormalige kartuizerklooster aan de Swalmerstraat, waar nu de kantoren van het bisdom te vinden zijn, schuilde eeuwenlang een mooi en groot geheim: dat van de geestelijke stilte. De kartuizers leefden hun hele leven in eenzaamheid, met de stilte als de plaats van hun gebed. Het leven in het kartuizerklooster was afgesloten voor alle wereldse ongeregelheden. Wellicht bleven deze mannen van God een tamelijk onopvallende aanwezigheid in het bruisende leven van de stad: zag men enkele kartuizers lopen dan liepen die toch al snel zwijgend en onder hun grote capuchons aan het gedruis voorbij. Maar wat wilden al die voorname en minder voorname lieden nu eigenlijk die met enige regelmaat juist aan die gesloten kartuizerpoort aanklopten? Waar kwamen al die

paarden en koetsen, en al die pelgrims toch vandaan? Wat moest men van onze stille bidders in de Caroluskapel, daar tussen Markt en Steegstraat? Welnu, van heinde en verre bezocht men de Roermondse kartuizers vanwege hun voorbeeldige levenswijze. Niemand kon beter bidden voor het zielenheil van jezelf of je naasten dan de strenge kartuizers. Niemand kon beter adviseren in belangrijke politieke kwesties dan die geleerde monniken van de zuiverste soort. Het kartuizergebed werd van cruciaal belang geacht voor het welzijn van alle burgers en buitenlui. Ook hun bijdrage aan de stedelijke economie was, met hun molens en visvangsten, niet te onderschatten. En bij hun vrienden aan het hof van de hertog of in het Roermondse stadsbestuur hadden ze ook al een flinke vinger in de pap. Ziedaar nu juist de spirituele, economische en politieke *aanwinst* van de zo bescheiden en 'onzichtbare' kartuizers voor onze stad... eeuwenlang waren zij juist een zeer belangrijke aanwezigheid! En kan men zich niet de vraag stellen of ze eigenlijk wel ooit echt weggeweest zijn, die heilige bidders tussen Maas en Roer. Nog steeds weten ze namelijk velen te enthousiasmeren voor de spirituele en culturele rijkdom van onze historische stad, en opnieuw zullen ze velen naar die prachtige plek in ons midden brengen, wanneer namelijk de voormalige kartuize in het voorjaar van 2009 haar deuren opent voor het grote publiek. Met de nodige trots op de Roermondse kartuizer nalatenschap, wens ik de organisatie dan ook veel succes en heet ik alle bezoekers binnen onze poorten van harte welkom!

HET GEHEIM VAN DE STILTE DE SPIRITUALITEIT VAN DE KARTUIZERS

Door Dom Marcellin Theeuwes, prior-generaal van de kartuizer orde

Nu het bisdom en de stad Roermond zich klaarmaken om een grote tentoonstelling te ontvangen omtrent de kartuize Bethlehem, is een kort woord mijnerzijds misschien op zijn plaats om de blijvende betekenis van de kartuizerspiritualiteit te onderstrepen ook voor onze tijd. Toen het Roermondse klooster in volle bloei was, waren er in Europa ongeveer 200 huizen van deze orde, die heel beslist hun plaats innamen in de geestelijke groei van de westerse kerk. Zij probeerden daarbij trouw te blijven aan hun speciale roeping, die van het zuiver contemplatieve leven. In

De Moord op de Roermondse kartuizers, olieverf op doek, achttiende eeuw. Roermond, Stedelijk Museum.

van Rijkel, één van de beroemdste leden van het Roermondse klooster, die niet minder dan 42 grote in quarto's vol schreef, maar desondanks toch de naam van 'Doctor extaticus' verdiende, bewijst juist het tegendeel. Zijn leven helemaal richten op de innerlijke mens wil niet zeggen dat men zich abstraheert van iedere activiteit; dat geeft ook niet aan dat men zonder ophouden de hele dag in gebed verzonken ligt.

De uitdrukking 'het zuiver contemplatieve leven' bedoelt veeleer te zeggen dat de mens die zich daartoe geroepen weet, zich helemaal vrij wil maken om in alles, maar vooral in zijn eigen ziel, de stem van God te beluisteren en steeds gericht wil blijven op die stem, die hem het meest nabij is in zijn eigen hart. Het gaat dan vooral om een wederzijdse aanwezigheid, die de mogelijkheid krijgt zich steeds te verdiepen en die dan als in concentrische cirkels uit kan stralen over de gehele werkelijkheid.

Richtsnoer bij de ontdekking van die innerlijke ruimte blijft dan steeds het Woord van het evangelie en de nabijheid van Christus. Een van de oudste teksten die uitdrukking geeft aan de roeping van de kartuizer spreekt in deze zin van 'Christo quietus', de eenzame monnik rust in Jezus. Een rusten dat hij probeert te bewaren en te verinnerlijken door alles heen wat hij doet en onderneemt. Toen in 1572, twaalf monniken van de Roermondse kartuize met hun bloed getuigden van hun onlosmakelijke band met de kerk van Rome, kon dit gebeuren in de kracht van hun geloof in de evangelische belofte: wie blijft in de waarheid, zal het Leven beërven.

Ik hoop werkelijk dat de geplande tentoonstelling volledig haar doel mag bereiken: weer even oude feiten naar voren halen om er de blijvende waarden uit te puren nu wij zelf in een zo contrasterende tijd leven en niet altijd meteen zien waar onze toekomst ligt.

TWEE BEWENINGSGROEPEN VAN MEESTER ARNT VAN KALKAR

Door mw. drs. L. Zuidema, bestuurslid

Op de tentoonstelling zullen twee uit hout gesneden Beweningsgroepen te zien zijn die aan Meester Arnt (Beeldesnider) van Kalkar worden toegeschreven en rond 1480 worden gedateerd. De Nederrijnse Meester Arnt van Kalkar was tussen 1460 en 1492 achtereenvolgens werkzaam in Kalkar en Zwolle. Opmerkelijk is de sterke overeenkomst tussen de twee beeldengroepen. De compositie van de bijbelse voorstelling is nagenoeg hetzelfde en beide beeldengroepen bevatten bovendien een in gebed neergeknielde kartuizermonnik. Deze sterke overeenkomst doet vermoeden dat de twee beeldengroepen deel uit hebben gemaakt van dezelfde opdrachtverlening. Waarschijnlijk zijn het twee Roermondse kartuizermonniken geweest die de opdracht rond 1480 aan de meester hebben verleend. De beeldengroep uit de collectie van het Rijksmuseum in Amsterdam, waarvan een

afbeelding in de vorige Nieuwsbrief geplaatst was, is namelijk afkomstig uit een veldkapelletje in Boukoul dat even ten noorden van de stad Roermond is gelegen. Het is dan ook zeer waarschijnlijk dat deze beeldengroep uit het Roermondse kartuizerklooster Onze-Lieve-Vrouw van Bethlehem afkomstig is. Na de opheffing van het kartuizerklooster in de achttiende eeuw zal de beeldengroep in het veldkapelletje in de omgeving van de stad Roermond terecht zijn gekomen. Dit in tegenstelling tot wat in het verleden werd beweerd. Men heeft de herkomst van de twee beeldengroepen in Nijmegen gezocht waar de Roermondse kartuizers in 1483 een refugiehuis vestigden. Deze theorie is ontstaan naar aanleiding van de beeldengroep uit de collectie van het Musée de Cluny in Parijs die zich bevindt in een altaarkast met beschilderde luiken. In een voorstelling van de aanbidding der koningen aan de buitenzijde van deze altaarkast is het stadje Kranenburg afgebeeld. Zoals werd beweerd is het goed mogelijk dat de opdrachtgever van de beeldengroep afkomstig was uit Kranenburg en dat hij was ingetreden in het Roermondse kartuizerklooster. Er is echter geen enkele reden om aan te nemen dat de beeldengroep afkomstig is uit het Nijmeegse refugiehuis. De herkomst moet veel eerder worden gezocht in het Roermondse kartuizerklooster. De identiteit van de opdrachtgevers is te vinden onder de monniken die rond 1480 waren ingetreden in het Roermondse kartuizerklooster. Vaak was het bovendien de prior die zich af liet beelden. Op de beeldengroep in Parijs is het de apostel Andreas die de voorgestelde kartuizermonnik presenteert.

Meester Arnt (Beeldsnider) van Kalkar, Bewening, rond 1480, eikenhout 97 x 45 cm. Parijs, Musée de Cluny, Cl. 3269.

Wanneer Andreas hier als naamheilige fungeert kunnen we zoeken naar Roermondse kartuizers met de naam Andreas. Het is helaas onduidelijk wie de beschermheilige op de Amsterdamse beeldengroep is. In het kader van de tentoonstelling zal nader onderzoek worden verricht naar de identiteit van deze opdrachtgevers. De twee beeldengroepen worden omschreven als een huisaltaar en zouden daarom afkomstig kunnen zijn uit de kluisen van de monniken waar ze dan als altaar hebben gefunctioneerd. De beeldengroep in Parijs bevindt zich namelijk in een kast die aan de onderzijde een lade bevat waarin de benodigdheden voor de mis werden bewaard. Twee beschilderde luiken met voorstellingen uit het leven van Christus sluiten de kast af. De Amsterdamse beeldengroep bevond zich hoogst waarschijnlijk eveneens in een altaarkast. In de berg achter de Beweningsgroep bevinden zich drie gaten waarin zich de verloren gegane kruisen bevonden die nog wel zichtbaar zijn in de beeldengroep uit Parijs. De vraag

is echter of de kartuizers in de late Middeleeuwen een altaartje in hun kluis hadden. Bekend is wel dat de kartuizers een groot deel van de memoriemissen voor de begunstigers van hun kloosters in hun kluisen hielden. De altaarkast van de beeldengroep in Parijs illustreert hoe beide altaartjes in het kartuizerklooster hebben gefunctioneerd. Op de tentoonstelling worden de twee Beweningsgroepen herenigd en naast elkaar getoond op hun oorspronkelijke plaats.

---

*VOOR VRAGEN, OPMERKINGEN OF HET LATEN TOESTUREN VAN DE NIEUWSBRIEF
KUNT U CONTACT OPNEMEN MET STICHTING DE ROERMONDSE KARTUIZERS,
ABDIS ADAMA STRAAT 18, 6041 VB ROERMOND*

Verdere informatie www.kartuizers.nl en email: info@kartuizers.nl.

*Stelt u geen prijs op toezending van deze nieuwsbrief?
Meld het even en we verwijderen u per omgaande uit ons adressenbestand.*
